

Taushetsplikt og samtykke

Veileder for kommunalt ansatte

2022

Veilederen er utarbeidet etter inspirasjon fra Arendal kommune og Larvik kommune.

INNHOOLD I VEILEDEREN

1. Taushetsplikten	3
2. Hvorfor samtykke?	3
3. Hva må du tenke på når du fyller ut skjema	3
4. Hvor lenge varer et samtykke	4
5. Når samtykke er gitt	4
5a Informere samarbeidende instanser	4
5b Lagring av samtykkeskjema	4
6. Samtykke for barn under 18 år	4
6a Saker om helsehjelp	5
6b Barnevernssaker	5
6c PPT-saker	5
7. Anonym drøfting	6
8. Meldeplikt, opplysningsplikt og opplysningsrett	6
9. Avvergelsesplikt	7
10. Medvirkning og brukerinvolvering	8
11. KS veileder for taushetsplikt og samhandling	8

1. Taushetsplikten

Taushetsplikt er en plikt til ikke å dele fortrolige, personlige opplysninger som man får kjennskap til gjennom arbeidet. Dette er et viktig grunnlag for tilliten mellom den ansatte og barn/unge/familier man er i kontakt med.

Som personlige forhold regnes som hovedregel ikke fødested, fødselsdato og personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted, med mindre slike opplysninger røper et klientforhold eller andre forhold som må anses som personlige.

Alle som utfører en tjeneste eller et arbeid for et forvaltningsorgan, har taushetsplikt etter forvaltningsloven. Helsepersonell og alle andre som jobber i helse- og omsorgstjenesten, også elever og studenter under opplæring, er pålagt taushetsplikt etter helsepersonelloven.

Taushetsplikten innebærer både en

- ✚ Passiv plikt til å tie
- ✚ Aktiv plikt til å hindre at uvedkommende får tilgang til taushetsbelagt informasjon

[Helsepersonelloven](#) og [Forvaltningsloven](#)

2. Hvorfor samtykke?

En samtykkeerklæring er et viktig og nyttig verktøy for å kunne jobbe tverrfaglig og gi best mulig oppfølging. Taushetsplikt er ikke til hinder for at opplysninger gjøres kjent for andre når den som har krav på taushet samtykker.

For at et samtykke skal være gyldig, må det være

- ✚ Informert
- ✚ Frivillig
- ✚ Skriftlig (et muntlig samtykke er også gyldig, men må i så fall dokumenteres ved at referat fra samtale føres i personens/barnets journal/mappe)

3. Hva må du tenke på når du fyller ut skjema

Den som skal samtykke må på forhånd få god informasjon om

- ✚ hvorfor instansen/tjenesten ønsker samtykke
- ✚ hva en samtykker til, hva slags opplysninger som skal deles/hentes inn
- ✚ hvem opplysningene skal deles med/hvem en vil innhente opplysninger fra
- ✚ hvem som skal behandle opplysningene
- ✚ at samtykket er frivillig og kan trekkes tilbake

Slike samtaler bør planlegges i forkant, da det er viktig å skape tillit mellom tjenesten som innhenter samtykket og bruker. Da bidrar man til at den som samtykker føler seg trygg på å gi

samtykke. Motsatt vil dårlig informasjon kunne føre til at vedkommende ikke ønsker å gi samtykke, og det tverrfaglige samarbeidet stoppes.

Det er særlig viktig å tenke på at barn og unge selv skal få medvirke og informeres når taushetsbelagt informasjon skal deles – med hvem, hva, når og hvordan.

Samtykket skal gis til tjenesten/instansen dere representerer, eks. barnevernstjenesten, skolen, helsestasjon etc. Unngå at samtykke gis til navngitte ansatte. Den ansatte kan ha fravær eller slutte i jobben.

Det er viktig å få avklart hva slags opplysninger det gis samtykke til å dele/utveksle. Det skal ikke deles/utveksles flere opplysninger enn hva samtykket dekker, og det skal ikke deles flere opplysninger enn det som er nødvendig for å oppnå målet i den enkelte sak.

Når en person ikke ønsker å gi samtykke, skal dette dokumenteres i journalsystemet/saksbehandlingssystemet. Det skal også stå hva man har gjort i forsøket på å innhente samtykke.

4. Hvor lenge varer et samtykke

Det er ikke regulert i lov hvor lenge et samtykke varer. Det bør likevel angis hvilken tidsperiode samtykket gjelder for, evt. hvilket møte. Hvis tidspunkt ikke angis, varer samtykket i prinsippet frem til samtykket eventuelt trekkes tilbake. Dersom personen trekker tilbake samtykket, skal dette journalføres og informeres om til tjenestene samtykket gjelder for.

5. Når samtykke er gitt

5a Informere samarbeidende instanser

Ved første samtale med en annen instans, må det informeres om at samtykkeskjema er undertegnet og arkivert. Det er nok at én av instansene i samarbeidet innhenter samtykke. De andre instansene kan be om å få kopi av samtykkeskjemaet.

5b Lagring av samtykkeskjema

Samtykkeerklæringen skal arkiveres i det saksbehandlingssystemet som brukes i din tjeneste.

6. Samtykke for barn under 18 år

Når barnet er i stand til å danne seg sine egne synspunkter om det saken handler om, skal det legges vekt på det barnet mener, hensyntatt barnets alder og modenhet. Et barn som er fylt syv år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkt, skal få informasjon og anledning til å

si meningen sin før det blir tatt avgjørelse om personlige forhold for barnet. Når barnet er fylt 12 år skal det legges stor vekt på hva barnet mener, jf. barneloven § 31.

Når saken angår barn under 18 år er hovedregelen at det er personen(e) med foreldreansvar for barnet som skal samtykke. Dette er hjemlet i barnelova §30. Utgangspunktet er da at begge foreldre skal samtykke, hvis begge har foreldreansvar. Hvis det er problematisk å få skriftlig signatur fra den ene forelderen, er det tilstrekkelig å få muntlig godkjenning eller signatur på e-post fra denne. Den ansatte må dokumentere dette i signaturfeltet til den forelderen som ikke fysisk skriver under skjemaet. Hvem som har foreldreansvar skal fremgå av folkeregisteret.

Unntak fra denne regelen følger under.

6a Saker om helsehjelp

Den «helserettslige myndighetsalder» i Norge er 16 år. Det betyr at barn/ungdom over 16 år som hovedregel selv har rett til å samtykke til helsehjelp. Det betyr også at de selv kan samtykke til at taushetsplikten i saker om helsehjelp faller bort og at informasjon kan deles. Samtykket kan for eksempel gjelde utarbeidelse av individuell plan og oppnevning av koordinator.

Barnet skal gis anledning til å uttale seg, og fra 12 års alder skal barnets mening tillegges stor vekt.

Det er tilstrekkelig at én av foreldrene samtykker til helsehjelp som regnes som del av den daglige og ordinære omsorgen for barnet. Slike avgjørelser regnes ikke som større avgjørelser i barnets liv som begge foreldre må samtykke til når de har felles foreldreansvar. Med helsehjelp som er ledd i den daglige og ordinære omsorgen for barnet regnes for eksempel behandling av øreverk, halsbetennelse, influensa, skrubbsår og så videre.

6b Barnevernssaker

Barn som har fylt 15 år og forstår hva saken gjelder, kan opptre som part og kan gjøre partsrettigheter gjeldende, jf. barnevernloven § 6-3 annet ledd. Hvor det er spørsmål om å dele taushetsbelagte opplysninger om et barn, kreves som hovedregel samtykke fra den eller de som har foreldreansvaret. Når barnet har fylt 15 år og har selvstendige partsrettigheter kreves det i tillegg eget samtykke fra barnet. Har barnevernstjenesten overtatt omsorgen for et barn under 16 år har barnevernstjenesten rett til å samtykke til helsehjelp og deling av informasjon.

6c PPT-saker

Foresatte må samtykke til at barnet henvises til PPT for utredning. Når en person er blitt 15 år eller eldre, kreves eget samtykke fra denne. Foresatte kan henvise til PPT på egenhånd, men som regel utarbeides henvisningen av skole eller barnehage i samråd med foresatte, og foresatte samtykker i at henvisningen sendes.

7. Anonym drøfting

Som hovedregel skal offentlige ansatte innhente informert samtykke fra den vi hjelper, før vi oppretter samarbeid med andre tjenester. Om dette ikke er mulig, er taushetsplikten ikke til hinder for at tjenesteapparatet kan drøfte en sak anonymt (det gis da ingen opplysninger som er egnet til å identifisere konkret sak eller person). Det er viktig å være bevisst på at reell anonymitet kan være utfordrende i en liten kommune, og det er viktig at ansatte opptre profesjonelt vedrørende dette.

For å sikre anonymitet, kan enkelte opplysninger i saken trekkes fra/byttes ut.

8. Meldeplikt, opplysningsplikt og opplysningsrett

Jf. Barnevernloven §6-4.

Taushetsplikten skal ikke være til hinder for å melde fra til politi og/eller barnevern når det er mistanke om at et barn utsettes for vold og/eller seksuelle overgrep. Meldeplikten handler om at du har en selvstendig plikt til å melde fra til barneverntjenesten når du har grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt. **Et viktig prinsipp er at meldeplikten handler om å avverge fremtidige handlinger, ikke handlinger som allerede er begått.**

Meldeplikten til offentlige ansatte inntreffer når

- ✚ det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt
- ✚ det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling, eller at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring
- ✚ et barn viser alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller en annen form for utpreget normløs atferd
- ✚ det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel

Det må foreligge noe konkret som indikerer alvorlige mangler ved barnets omsorgssituasjon eller som tilsier at barnet har alvorlige atferdsvansker, men det er ikke et krav om at man er sikker på at slike forhold foreligger. Meldeplikten etter barnevernloven innebærer et personlig ansvar for å melde, og går foran lovbestemt taushetsplikt.

Du har også en plikt til å svare når barneverntjenesten ber om opplysninger. Dette er opplysningsplikten.

Med opplysningsrett menes rett til å meddele opplysninger videre til andre. Det er da den som har opplysningene som kan velge om han vil bringe dem videre eller ikke. Valget er forutsatt gjort ut fra faglige, etiske og/eller hensiktsmessighetsbetraktninger.

Dersom man er usikker på om man bør melde bekymring til barnevernet, kan man drøfte saken anonymt med barneverntjenesten i forkant.

9. Avvergelsesplikt

Avvergingsplikten er en plikt hjemlet i straffeloven §196, som handler om å avverge en straffbar handling ved å melde fra til politiet, eller på annen måte søke å avverge en straffbar handling. Avvergingsplikten gjelder når det fremstår som sikkert eller mest sannsynlig at en straffbar handling er eller vil bli begått. Avvergingsplikten går foran taushetsplikten, og gjelder for alle ansatte.

Avvergingsplikten gjelder blant annet i situasjoner der det kan skje mishandling i nære relasjoner, voldtekt, seksuelle overgrep mot barn eller drap.

Dersom den straffbare handlingen allerede er begått, har du avvergingsplikt bare når du regner det som sikkert eller mest sannsynlig at handlingen vil gjentas. Du har også plikt til å avverge hvis du ved å varsle kan forhindre følger av handlingen, som at en allerede inntrådt skade forverrer seg.

Hvis du har kolleger eller en leder som ikke deler din oppfatning av at et alvorlig lovbrudd vil skje, har du fortsatt plikt til å søke å avverge hvis du selv mener det mest sannsynlig vil skje. Det er personens liv og helse som står i fremste rekke.

10. Medvirkning og brukerinvolvering

«Uten tillit hadde jeg kanskje stolt mindre på folk og gått mindre til hjelpere»

Rapporten «Å eie sin egen historie» fra 2021 (Barneombudet) oppsummerer barn og unges råd til tjenester som skal samarbeide på tvers, når det gjelder barn og unges medvirkning i arbeidet. De understreker viktigheten av å involvere barn og unge selv når tjenester skal samarbeide. Blant annet er det viktig at de får vite hvem av hjelperne som vet hva. Å dele informasjon uten at ungdommer selv er involvert, kan være skadelig for samarbeidsrelasjonen og tilliten. Det er derfor viktig at barn og unge involveres i spørsmålene om hva som kan deles, med hvem, når og hvordan. Det er også viktig å trygge barn og unge på at hjelperne har taushetsplikt, og at de kan fortelle fortrolige ting.

Hjelperne bør alltid:

- Fortelle ungdommen hva som deles
- Bestemme så klare regler som mulig i samarbeid med ungdommen
- Starte med et møte om hvordan man skal dele informasjon og hvordan ungdommen skal involveres
- La være å dele informasjon hvis man vet bare litt om en ungdom, vær sikker på at du har hele bildet

Barns rett til medvirkning

FNs barnekonvensjon artikkel 12 gir barn rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter i alle saker som gjelder dem. Barnets synspunkter skal tillegges vekt i svar med barnets alder og modenhet. Prinsippet om barns rett til medvirkning er tatt inn i Grunnloven § 104.

Retten til medvirkning innebærer at alle som utfører tjenester til barn skal:

- Gi barnet all relevant informasjon, slik at barnet kan danne seg en oppfatning.
- Respekttere barnets synspunkter, beskrive dem og vise hvordan de er vektlagt i vurderinger
- Gi barnet rom til å løfte fram problemstillinger som han/hun er opptatt av.
- Sikre trygge omgivelser og relasjoner så barnet kan uttrykke seg fritt.
- Ha ansatte som er opplært og trent i å innhente og vurdere barns synspunkter
- Behandle informasjon fra barnet på en måte som ivaretar barnets trygghet, integritet og verdighet og hindre at opplysninger kommer på avveie på måter som kan være til skade for barnet.

11. KS veileder for taushetsplikt og samhandling

Du kan lese mer utfyllende om taushetsplikt og samhandling i kommunalt arbeid for barn, ungdom og familier i KS sin veileder [her](#)

